

Ognjen Čaldarović

Sarajevo, 2. VIII. 1947. – Zagreb, 30. VII. 2022.

Naš dragi, uvaženi, (iako vječno nedovoljno) cijenjeni profesor emeritus Ognjen Čaldarović napustio nas je 30. srpnja 2022. godine u svojoj 75. godini. Ovaj tekst pišem teška srca i još teže ruke, ali ne kao klasični *In memoriam*, već kao osobno svjedočanstvo o veličini našeg dragog profesora. Curriculum vitae profesora Čaldarovića toliko je sveobuhvatan i širokog raspona da ga je teško prikazati u njegovoj punini, pa ću staviti naglaske na ono što je možda promicalo u nekim službenim verzijama. Ognjen Čaldarović rođen je u Sarajevu 1947. godine gdje je završio osnovnu i srednju školu te prvu godinu Muzičke akademije, to je zapravo trebala biti njegova profesija – pijanist. No, zbog preseljenja u Zagreb s ocem Mladenom Čaldarovićem (koji je također bio profesor na Filozofskom fakultetu) prestaje sa studijem klavira, samo zato što su ga ljudi oko njega uvjerali da je Muzička akademija u Zagrebu daleko zahtjevnija od sarajevske, pa Ognjen, skroman kakav je uvijek bio jednostavno niti ne predaje svoje papire, ne prijavljuje se i relativno izgubljen u novom gradu upisuje Filozofski fakultet. Osim studija filozofije i sociologije, marljiv kakav je uvijek bio, upisuje i studij biologije i kemije, kasnije i politologije, da bi se na kraju usmjerio ipak isključivo na Filozofski i tu ostao ne samo do kraja studija nego do kraja svoje profesionalne karijere i do kraja života kao počasni profesor, naš emeritus (od 2018. g.). Ognjen je bio i ostaje puno više od svoje nevjerojatne profesionalne karijere, bio je prijatelj, kapetan svoje jedrilice, čovjek sa savršenim sluhom i beskrajnom ljubavi za glazbu, otac dvoje djece i čovjek bogatog životnog iskustva u svakom pozitivnom smislu.

Diplomirao je 1971. godine i u prvom periodu nakon diplome radio u Urbanističkom zavodu grada Zagreba (1972.-1975.) kao urbani sociolog. Od 1975. godine zaposlen je na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Magistrirao je 1977. godine, a doktorirao 1980. godine na Sveučilištu u Zagrebu, iz područja urbane sociologije koja ostaje njegova primarna profesionalna odrednica. Predavao je osnovne pojmove sociologije, suvremene sociološke teorije (u različitim akademskim formatima, prilagođavajući se svim teorijskim i sadržajnim promjenama npr. suvremenim i postmodernim teorijama, promjenama sustava studiranja uvođenjem bolonjskog studija), sociologiju grada, sociologiju rizika i sociologiju vremena te druge srodne i specifične predmete na brojnim sastavnicama Sveučilišta u Zagrebu (Agronomski fakultet, Studij krajobrazne arhitekture; Specijalistički poslijediplomski studij Upravljanje gradom, Poslijediplomski specijalistički studij Upravljanje krizama i dr.), Sveučilišta u Splitu (Studij sociologije na Filozofskom fakultetu, ali i poslijediplomski studij Primijenjene znanosti o moru pri Institutu za oceanografiju), sve do American College of Management and Technology u Dubrovniku i Sveučilišta u Rijeci (Kulturni studiji), da nabrojim samo neke, jer bilo je i međunarodni suradnji i drugih studija.

Usavršavao se čitav svoj život, na različitim stipendijama – od ranih poput Bouwcentrum International Education, Rotterdam, Nizozemska (siječanj-lipanj1974) i Salzburg Seminar in American Studies, Session No. 165, Salzburg, Austria (siječanj-veljača 1976) do toga da je dva puta bio Fulbright Scholar: Fulbright Scholar 1982/1983 akademska godina: New School for Social Research, The Graduate Faculty, Sociology Department, New York City, USA i Fulbright Senior Scholar za 1993/1994 akademsku godinu; Indiana University, Sociology Department, Bloomington, Indiana, USA. Osim spomenutih tu su bile i različita usavršavanja i kraći ili duži boravci u SAD-u poput sljedećih: International Visiting Program (American Studies), USIA (listopad-studen 1987), University of Pennsylvania, Lock Haven University, short term specialization, 2000 October-November, University of Pennsylvania, Lock Haven University, short term specialization 2003 (November-December), Indiana University, Sociology Department, Bloomington, Indiana, USA, short term specialization, October-November, 2009. i Indiana University, Sociology Department, Bloomington, Indiana, USA, short term specialization, August-September, 2013. Sa svake od navedenih stipendija i boravaka na stranim sveučilištima vraćao se pun novih znanja koja je prenosio studentima s nevjerojatnim entuzijazmom i otvorenošću za sva pitanja, kako samo veliki profesori znaju. No, vraćao se i s novim knjigama, marljivo pišući. Tako je u svojoj karijeri napisao čak 21 knjigu, samostalno ili u koautorstvu, od kojih je velik dio i dalje temelj naše discipline, ali pisan na način da je razumljiv i drugim stručnjacima te široj javnosti. Objavio je preko 60 poglavlja u knjigama i niz iznimno važnih prijevoda – poput Ritzerove „Suvremene sociologijske teorije“, prijevoda Giddensa i prijevoda Castellsovih tekstova iz 1970ih godina (objavljeno u Reviji za sociologiju) prepoznajući puno prije drugih ključne inovacije u sociologiji i temelje „nove sociologije“ kakve je postavio primjerice Castells. Ognjenove knjige postale su i ostale udžbenici za mnoge generacije studenata na različitim studijima (od sociologije do arhitekture ili krajobrazne arhitekture i dalje) čak i u vremenu kada se knjiga cijeni znatno manje nego objavljeni znanstveni članak (kakvih je objavio preko stotinu, ne računajući još barem toliko stručnih radova). Aktualnost tema kojima se bavio u svojim knjigama govori sama za sebe – od prostornih nejednakosti, urbanizacije, rizika i energije do rata. Kao ilustraciju navest ću samo neke od njih: Čaldarović, O., (1987.). „Suvremeno društvo i urbanizacija“, Zagreb: Školska knjiga; Čaldarović, O., (1989.). „Društvena dioba prostora“. Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske, biblioteka Revija za sociologiju; Čaldarović, O., Rogić, I., ur., (1990.). „Krizna energija i društvo: sociološka istraživanja o upotrebi energije“. Zagreb: CITRA.; Čaldarović, O., (1991.). „Energija i društvo. Sociološke rasprave o upotrebi energije u društvu“. Zagreb: Zavod za istraživanje sigurnosti; Čaldarović, O. (1991.). „Marginalni slojevi i urbana sredina: kako uspostaviti planerske kriterije?“ Zagreb: Zavod za socijalni rad (posebno izdanje); Čaldarović, O., Mesić, M., Štulhofer, A., ur., (1992.). „Sociologija i rat. Socijalna posljedice rata u Hrvatskoj 1991-1992.“ Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo i Čaldarović, O. (1995.). „Socijalna teorija i hazardni život. Rizici i suvremeno društvo.“ Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo.

Bavio se profesor Čaldarović i temama kulturno-povijesne baštine u urbanim sredinama, nastavljajući iznimno važan rad s pokojnim profesorom Milanom Prelogom, bavio se važnosti javnog prostora i negativnim procesima poput devastacije i turistifikacije baštine, obale i prirodnih resursa teintenzivnim procesom (hiper)urbanizacije karakterističnim za 21. stoljeće. Tako su nastale Ognjenove novije knjige: „Urbano društvo na početku 21. stoljeća: osnovni sociološki procesi i dileme“ (2011.), „Čikaška škola urbane sociologije“ (2012.) i „Prema društvu uspješno reguliranog rizika?“ (2012.) kao jedini autor, te „Suvremena sociologija grada. Od nove urbane sociologije prema sociologiji urbanog.“ (2015.), „Suvremeni grad – javni prostori i kultura življenja: primjer Zagreba“ (2017.) i „Život u povijesnoj jezgri Dubrovnika : sociološko-demografska studija“ (2018.) u koautorstvima.

Neumorno je istraživao i bio je pravi renesansni čovjek jer je teorijsko znanje uvijek bilo jednako važno kao empirijsko, a širina njegovog djelovanja je i dalje nevjerojatna, od tehničkog područja do društveno-humanističkog - i nazad, mogli bismo reći, jer je interdisciplinarnost bila Ognjenova temeljna istraživačka odrednica, a da pritom sociologija nikada nije bila u lošijoj poziciji, već je znao nametnuti sociološku perspektivu stručnjacima iz drugih područja. Primjerice, mnogi etnolozi i kulturni antropolozi našli su uporište za kvalitativna istraživanja urbanih područja upravo u znanstvenom opusu Ognjena Čaldarovića, ali i njegovoj otvorenosti da pomogne, uputi i preporučiti.

Za kraj, najbolje o veličini i jednostavnosti te prosvjetiteljskoj i vječno optimističnoj prirodi profesora emeritusa Čaldarovića, dragog kolege i prijatelja Ognjena (ili Oxija kako su ga zvali američki kolege praktični u nemogućnosti da izgovore njegovo ime i prezime, a što je ostao njegov nadimak za mnoge bliske prijatelje), mogu poslužiti njegove riječi iz predgovora knjizi „Čikaška škola“ (2011):

„(...)Možda je najbolji pokušaj tumačenja različitih dimenzija onoga što bismo mogli staviti o legitimno pitanje A što je to društvo? pružio L. Wirth svojim retoričkim pitanjem: Kako toliko mnogo ljudi može živjeti na ograničenom prostoru (grad), a da ne izbije konflikt među njima? Upravo na tragu navedene ideje, držim da je Čikaška sociološka škola i nadalje aktualna ne samo kao dio povijesti sociologije, nego i kao dokumentacija o iskrenim naporima za utemeljenje sociologije kao znanstvene discipline, ali i kao inspiracija da se slični napori pokušaju realizirati i u suvremeno vrijeme – vrijeme urbanog društva.“

Dragi Ognjene, postavio si pred nas koji smo ostali velik zadatak, da nastavimo tvojim putem, ali dao si nam alate, znanje i ljubav, s kojom ćemo nadam se uspjeti barem u djeliću te misije! Nedostaješ nam, ali si ostao s nama i nikada neće biti drugačije. Hvala na svemu u ime svih generacija tvojih nekadašnjih studenata i kolega kojima si ostao uzor, kao znanstvenik, ali i možda još važnije u današnje vrijeme kao divan čovjek!

Mirno ti bilo more!

Jana Vukić
Pročelnica Odsjeka za sociologiju